

PÁRTOK ÉS POLITIKUSOK ROMÁNIÁBAN

EZERKILENC SZÁZHARMINCHÁROM december végén a liberális párti kormányelnök, Duca, a vasgárdisták merényletének Tatarescu foglalta el, kinek első évi kormányzatáról, a „román politika egy évéről“ az elmúlt tavasszal számolt be e folyóirat.¹ Akkor a két nagy párt, a kormányon lévő liberális és az ellenzék képező nemzeti parasztpárt zülléséről írtunk: a liberális párt két vezér, Dinu Bratianu pártelnök és Tătărescu miniszterelnök között megoszolva, töredékekre szakadozott; a másik nagy párt, a nemzeti parasztpárt hasonlóképpen két politikus, Maniu és Mihalache mögé csoportosult, a harmadik vezér, Vajda Sándor pedig megalkotta kisebbségellenes-antiszemita „nemzeti front“-ját, melynek „numerus valachicus“ névre keresztelt programjával szintén részletesen foglalkozott e folyóirat.²

A román politika azóta sem változott.

A pártok helyzete személyi tekintetben semmit, politikailag valamit változott: a liberális párt halad a züllés útján, de a nemzeti parasztpárt, bár Maniu nem tért vissza és Vajda visszavonhatatlanul szakított, a két regáti, Mihalache és Lupu vezetése alatt valamit visszanyert régi erejéből és népszerűségéből, legalább Erdélyen kívül, amely nagyrészt ma is Maniu befolyása alatt áll s egy év és pár hónap óta kitartóan hirdeti a Tătărescu-kormány s a liberális párt közeli bukását és a parasztállam eljövételét, ami csakugyan el fog következni, ha a király úgy akarja. Mert láttuk már Romániában nem egyszer, hogy kormányváltás alkalmával nem egy nagy ellenzéki pártnak jutott a hatalom, hanem az uralkodó akaratából az ország élére került valaki, aki megett nem volt senki és semmi, se párt, se program, se politikai meggyőződés, amit — a „Zorile“ szerint — nehéz is a román vezető egyéniségeknél keresni, mikor pártokat és politikusokat egy új fogalom, a programok „nimicológiája“ jellemez.³ S ha láttuk a kormányon Averescut és Iorgát, miért ne láthassuk ott egy hónap múlva a „frontul románescet“ vagy a „frontul constitutional“, Averescu tábornokot Gheorghe Bratianuval vagy Cuzát Gogával? Annak a sok népgyűlésnek és szónoklásnak, ami nap nap után folyik,

¹ Magyar Szemle, 1935 áprilisi száma.

² Magyar Szemle, 1935 május, június és júliusi számában.

³ „Zorile“, 1935 november 1. „Nimic“ románul azt jelenti: semmi.

magukat biztatva, hogy hogy megbuktatják Tatarescut; néppárti és nemzeti liberális, agrár- és keresztyén-nemzeti párti egyesülésnek; Vajda Sándor fogadkozásának, hogy megette van az ország s ő a jövő embere s minden pártvezérnek és közembernek mélységes meggyőződése, hogy ő az uralkodó kiszemeltje: — mindez lehet, kell hogy valahová vezessen: Tătărescu bizonyosan meg fog egyszer bukni s valaki jön a helyébe. De a román politikai és pártélet ma egy nagy összevisszaság, melynek mozaikszerű eseményein összefüggéstelenül vonul keresztül egy jobboldali erős, nacionalista, fasiszta hangulatú, kisebbségellenes, antiszemita irányzat küzdelme egy demokratikus, radikális, alkotmányosságot hirdető törekvéssel. Hogy mindennek mi lesz a vége, hol lesz a kibontakozás, — azt talán az uralkodó és a mindentudó Titulescu sem tudná megmondani ma.

A MŰLT, 1935. év áprilisában — megírtuk volt akkor — került a Skoda-Seletzki-féle parlamenti bizottság jelentése a kamara elé, mely az 1930. évben a hadiszállítások körül állítólag elkövetett visszaélések miatt az akkori Maniu-kormány hadügyminiszterének, Cihoski tábornoknak és az azt követő Vajda-kormány igazságügyminiszterének, az erdélyi Popovici Mihainak a vád alá helyezését indítványozta.¹ Az indítvány mérhetetlen felháborodást keltett a nemzeti parasztpártban, az erdélyiek, elsősorban Maniu elleni támadásnak tekintették, talán nem indokolatlanul; a két volt miniszterelnök, Maniu és Vajda s velük minisztertársaik, Mironescu, Mirto, Madgearu, Gusti és a többi jelentette ki szolidaritását a két vádolt miniszterrel s követelte osztozásukat a felelőségben. A jelentés tárgyalása drámai jelenetek között folyt le, Maniu öt óra hosszat beszélt s aztán lassanként megszületett az egér: Cihoski tábornokot vád alá helyezték, de a Popovici esetében a pártfegyelem felmondta a szolgálatot, a vád alá helyezési indítvány nem kapta meg a szükséges kétharmad többséget s egy év múlva, most tavasszal, Cihoskit is felmentette a bíróság. Politikai hajsza az egész a nemzeti parasztpárt ellen, amely a végén is csak arra szolgált, hogy megmutassa a liberális párt fegyelmezetlenségét s alkalmat adjon a nemzeti parasztpártnak, hogy újra mérges hadjáratot indítson a kormány ellen, egyet a sok közül, melyeket azelőtt és azóta folytat.

Nincs tere az állami és a gazdasági életnek, melyen súlyos váddal ne illesse a nemzeti parasztpárt a liberális kormányt. Hogy anarchiába viszi a gazdasági életet, szegénységbe döntötte a parasztot, a munkást, a kispolgárt, tönkretette a pénz értékét és a hitelt, mindent; káoszt teremtett a közigazgatásban; fenntartja az ostromállapotot, mely a valóságban csak a kormány gyengeségének és korruptségének bizonyítéka; támogatja a szélsőséges irányzatokat és halogatja az ország védelmének megszervezését, helytelen irányba viszi a külpolitikát. A párt végrehajtó bizottságának ez évi márciusi határozata azt állítja, hogy elítéli a kormány politikáját a nemzet nagy többsége is, amint ezt a mehedinti-i és hunyadmegyei pótválasztások mutatják, ahol a kormány és a reakciós jobboldali pártok minden terrorja ellenére mindkét helyen a nemzeti parasztpárt győzött. Ez mutatja a párt küzdelmének

¹ Magyar Szemle, 1935 áprilisi szám, 386. és köv. lapon.

jogosultságát, amit megerősít az a jelenség, hogy a kormány folyton a korona megé bújik és próbál menekülni a felelősség alól, megzavarva a korona és a nemzet viszonyát is.

Viszont a párt folyton védekezik a túlzottan radikális, kommunista hajlandóságok és a korona iránti illojalitás vádja ellen. És a látszat amellet van, hogy a vád nem alaptalanul éri. A volt regát-bessarábiai parasztpárt sohasem volt dinasztikus és az erdélyi nemzeti párt se mutatott mindig hódolatot a királyi házzal szemben; hogy miért nem, az most nem tartozik ide. Tény, hogy annakidején Maniu megtagadta Ferdinándnak, Nagyrománia első királyának a koronázásán való részvételt s mikor Carol száműzetéséből visszatért, Maniu mint kormányelnök nem jelent meg fogadására a repülőtéren. Most márciusban vádolta meg Goga a parlamentben a pártot antifasizmussal és antifasiszta összeköttetésekkel és antifasizmus Romániában lényegileg kommunizmust jelent. A jasi antifasiszta per most a tavasszal kommunista per volt.

A „Dreptatea“, a párt bukaresti hivatalos lapja az ősszel, mintha forradalomra bujtogatna, közölt a párt számára himnuszt és indulót, melynek pár sora így hangzik:

Mi védjük az ország földjét
S uralkodni akarunk ott;
Annyi század utódai, mi
Ma is vérünkkel öntözzük földjét
S munkáljuk verejtékes kézzel.

Takarodjatok, ti, paraziták,
Zsarnokok és gazdagok;
Ti parasztok és szenvedésben társaink,
Gyertek győzelmünk zászlója alá,
Egyesüljete velünk.

Ez az utolsó sor: „uniti-va cu noi“ nem emlékeztet kissé egy másik felhívásra, amely így végződik: „világ proletárjai, egyesüljetek?“

A lapok visszaemlékeztek még valamire.

1935 november 14-ikére a nemzeti parasztpárt tiltakozó gyűlést hívott össze a kormány ellen Bukarestbe, melyet a kormány a végén betiltott. A tervezett gyűlésen való részvételre — a Currentul közölte — Hunyad megyében egy felhívás forgott kézről-kézre következőleg kezdődve: „Polgárok, munkások, parasztok, elvtársak — tízezerszámra keljete fel novemberben és követe a kommunista és nemzeti parasztpárti felszólítást, eredjete Bukarestbe a november 14-iki gyűlésre.“ Lehet, hogy a felhívás apokrif volt s csak a párt kompromittálására szolgált. De a kompromittálhatóságnak is vannak feltételei s Romániában sokan elhiszik Cuzáéknak és Vajda Sándornak, hogy a nemzeti parasztpárt nemzetietlen, zsidóbarát és kommunista.

„Ion Mihalache pártja és a zsidóság“ — írta a Tara Noastra — „közös munkát végez a román állam ellen... A román nemzet két táborra van oszolva: egyik oldalon vannak azok, akik teljesen románok történetük, tradíciójuk, mindennapi gondjuk, követe útjuknál fogva,

ami mind egybevéve alkotja a román öntudatot; másik oldalon vannak a nemzet ellenségei románellenes gondolkodásuknál és céljaiknál fogva. Egy tábor támadásának van kitéve a román állam, amely egyesít mindent, ami idegen, ami doktriner, „abstraktivista” látnokokat, akik titkos, földalatti pénzekkel fizetnek, a pusztulás himnuszát éneklük és szociális forradalom után kiáltoznak.“ Szóval: a sábeszgojok, amint a Tara Noastră hívja őket, ami nem más, mint „az a román, aki megszakított minden közösséget a nemzeti erkölcsökkel, mert a nemzeti erkölcs nem dogma, hanem egy rövid, kötelező parancs: szeresd hazádat és áldozd fel érte magad. Sábeszgoj az a román, aki szereti a hatalmat, a pénzt, hogy aztán hazája ellen forduljon: erkölcsi szörny, aki képes hazáját elárulni és nem örül meg belé.”

Ezekre a vádakra nehéz volt komolyan felelni. A nemzeti parasztpárt egy kiváló tagja, Moldován Valér, kolozsvári egyetemi tanár és volt miniszter, egy kis parabolát mondott válaszul:

1896-ban, a magyar millennium évében, találkozott egy magyar egy románnal s azt mondja neki:

— Hé, oláh! Ezer esztendeje, hogy őseink elfoglalták ezt a földet s mi ünnepelünk. Utánunk jöttek a szászok s a maga idejében azok is meg fogják ünnepelni, hogy ide telepedtek. De mikor jön el a ti időtök? Mikor ünnepeltek ti?

A román gondolkozik s azután azt mondja:

— Mi nincs mit ünnepeljünk: mi mindig itt voltunk.

Így vagyunk mi is, a nemzeti parasztpárt „Nemzeti keresztyén párt”, „román front”, hazafias akció“ stb. mind monopóliumot csinált, hogy ő, egyik nagyobb nacionalista, mint a másik. De mi mosolygunk és nyugodtan mondjuk: „Mi hazafiasak vagyunk.”

De illojaliság, dinasztiaellenesség, kommunistaság vádja nem jár semmi komoly következménnyel a román politikai életben s nem akadályozza a nemzeti parasztpártot, hogy ne higgye, hogy a liberálisok hamarosan bekövetkező bukása után nem ők jutnak hatalomra. Mihalache furcsa konstrukciója szerint maga az alkotmány kívánja ezt. „A nemzeti parasztpárt a hatalom küszöbén áll” — mondta ez év márciusában Aradon. — „Az uralkodó hívni fogja a pártot, úgy, amint az alkotmány rendeli... Alkotmányos országban semmi sem történhetik a nemzet akarata ellen. A román nemzet óhaja nyilván a nemzeti parasztpárt felé irányul, amely az uralkodó bizalmát is bírja, akinek restaurációjáért küzdött s akit mindig lojálisán és hűségesen szolgált.”

Hogy ez az önbizalom jogosult volna, azt éppen a párttal hűvös viszonyban álló, de mégis a párthoz tartozó Maniu lapja, a „România Nouă” vonta kétségbe. A pártvezetőség — írta — kezdi érezni, hogy vége felé jár a folytonos „tanácsolgatási taktika”; a párt ultimátumokat ad, biztos terminusokat szab a kormány bukásának idejét illetőleg; de a terminusok elmúltak, Tătărescu nem bukott meg s a párt nincs kormányon...

Hogy miért nincs és miért nem fog oda jutni, azt meg Vajda Sándor kolozsvári „Pátriája” (mert Mihalachééknak is van egy „Pátriájuk” Kolozsvárt) magyarázta meg egy „Miért nem juthat hata-

A nemzeti parasztpártban hiányzik az egyöntetűség, a homogenitás, ami egyedüli biztosítéka gyümölcsöző kormányzatnak. A párton belül éles ellentét áll fenn úgy az alkotmányos, mint a taktikai kérdésben, mint a parasztállamot illetőleg.

Maniu állásfoglalása ingatag s inkább negatív.

Mihalachénak, bár nem ért egyet Mamiival, szintén nincs határozott álláspontja, de Maniut nem meri nyíltan elítélni s a párt számára nem bír egyenes utat megszabni; alkotmányos kérdésekben határozatlan, mint a szellő járása.

A parasztállam kérdésében: Maniu, bár nem foglal nyíltan állást ellene, lapja, a „Romania Nouă“ útján támadja.

Mihalache pedig sohasem jutott odáig, hogy pontosan megszabja annak szervezetét, aminthogy az egész koncepció nem szolgál egyébire, mint spanyolfalul azoknak a parasztnak a kihasználására, akiknek szavazatát igénybe akarják venni.

Kormányrajutás előfeltétele az egység, a párt egysége.

A nemzeti parasztpártban ezt nem lehet másként megteremteni, mint Maniu kiselejtezésével vagy Mihalache eltávolításával.

DE MINT MONDOTTAM, nemcsak ez a nagy ellenzéki párt vitatkozik a hatalom felett és tart igényt a kormány átvételére: mint mindig, akár van válság, akár nincs, a jelentkezők között mindig ott van Averescu tábornok, hogy alkosson parlamenti kormányt, amilyenek azt ő gondolja, 'vagy csináljon diktatúrát, ha olyanná válik a hangulat.

Az 1933. választások alkalmával pártjának, a konzervatív néppártnak egy képviselője se került a törvényhozásba, a leadott szavazatok 1.55 százalékát tudván megszerezni, ami nem elégséges, hogy a képviselőösztásban résztvehetett volna. Maga a tábornok hivatalból tagja a szenátusnak.

1935 május végén a néppárt egyesült Gheorghe Brătianu valamivel több reményű „nemzeti liberális“ pártjával, amelynek 10 képviselője volt a kamara 387 tagja között. Az egyesülés alkalmával hatalmas beszédáradat folyt, semmivel sem lépve túl a rendes sablont. Reá három hónappal, mint annyiszor, ismét ellenőrizhetetlen híre járt, hogy bukik Tătărescu. Azonnal jelentkezett a most már „frontul consti tufonalnak“ elkeresztelt új párt s lapja, az „Indreptarea“ megmagyarázta, hogy az egyetlen, ami lehetséges, az, hogy az uralkodó Averescut bízta meg a kormányalakítással.¹

Mióta II. Carol uralkodik, — írta az újság — Dúca egyhónapos miniszterelnökségét kivéve, Romániában nem volt pártkormány, nem volt parlamenti kormányzat az országban. Ma a liberálisok vezére Dinu Brătianu, a nemzeti parasztpárté tulajdonképpen, tekintélyénél fogva, Maniu: ellenben az illető párthoz tartozó kormányok elnökségét egyik sem vállalta: az elmúlt nemzeti parasztpárti kormányok elnöke előbb Mironescu, azután Vajda Sándor volt, a mostani liberális kormány feje Tătărescu; arról nem is lehet beszélni, hogy Iorga „néhány technikai eszme nevében“ (?) teljesen párt nélkül került hatalomra. Most, 1935 augusztusában a nemzeti parasztpártot emlegetik a kormány várományosául, de egy Mihalache-kormányról szó sem lehet, mert igaz, hogy ő volna névleg a párt elnöke, de egy „ilyen kultúrátlan, tapasztalat és tekintély nélküli parasztra“ bízni a kor-

¹ Indreptarea, 1935 augusztus 15.

mányi, a közélet olyan rettenetes süllyedésével járna, amit az ország nem bírna ki. Éppen oly kevésbé lehet a Tatarescu-kormány újjászervezéséről szó, mert Dinu Bratianu, a párt elnöke nem hajlandó a kormányban részt venni, hanem ellenzékbe akar menni.

„Öt évi uralkodása alatt“ — folytatja a lap — „II. Carol nem támaszkodott egyszer sem pártokra, nem nevezett ki olyan miniszterelnököt az országnak, aki tekintélyre, tapasztalatra és kikristályosodott politikai meggyőződésre támaszkodott volna. Ennek a következménye az ország szomorú helyzete. Averescu marsall sohasem kereste a hatalmat (?), de múltjánál és vezetésének tekintélyénél fogva a pártnak joga van, hogy ma azt követelje, annál inkább, mert arról van szó, hogy az országnak egy becsületes, jogtisztelő, rendet teremtő kormány legyen. A korona nem mellőzheti Averescu marsaik.“

A koronának ilyen irányú állásfoglalása azonban, ha rákerül a sor, nem lesz olyan könnyű; többek között az nehezítené meg, hogy Vajda Sándor éppen ilyen, sőt erősebb jogra hivatkozva követeli a „frontul romänesc“ számára a hatalmat. Pártjának ilfovi szekciójának Bukarestben tartott gyűlésén egy hónappal ezelőtt mondta a következőket: „Undorodom, hogy nagy hangon beszéljek és magamat előtérbe toljam, vagy elmondjam a szép mesét, mely arról szól, hogy a császár köteles a nép akaratát követni. Csak maradjon a hatalmon a liberális kormány, míg rájön az uralkodó, hogy a frontul romänesc magában foglalja az ország egész népét a bocskortól a püspöki süvegig. Vannak, akik vitatkoznak afelett, hogy mi jobboldaliak volnánk, ők meg baloldaliak. Úgy van: ők balpártiak — de mi nem vagyunk jobboldaliak: mi a nemzet vagyunk.“ Kit illetve meg a hatalom, ha nem magát a nemzetet!

A KERESZTYÉN NEMZETI PÁRT politikája egy éles kisebbségellenes, antiszemita, diktatúrára való törekvésben merül ki s a pártot, mióta abba befészkelte magát, nem az öregedő Cuza, hanem Goga Oktávián, az ország egyik legzajosabb politikusa testesíti meg. Mi itt, a trianoni Magyarországon annyit tudunk róla, hogy erdélyi oláh, kitűnően tud magyarul és gyönyörűen lefordította az „Ember tragédiáját“ románra.

Én azt is tudom, hogy úgy jó ötvenes korban van; a magyar időben újságírással kezdte és a „sz szenvedések költője“, „poetul pätimirii“, természetesen a román szenvedések költője volt. Irt sok nagyon szép verset és egypár nagyon érdekes színdarabot. Még a háború kitörése előtt kiment Romániába, a háború alatt vad propagandát csinált Magyarország ellen; a háború után tagja lett a Consiliu Dirigentnek és az Averescu minisztériumnak s tagja a román akadémiának. Kezdetben erdélyi nemzeti párti volt, később Averescu néppártjának volt tagja, azután megalapította saját nemzeti agrárpártját s most nemrég a keresztyén nemzeti párthoz csatlakozott. Ma antiszemita vezér.

De antiszemita sem volt mindig.

A kamara ezévi március 6-iki ülésén dr. Lupu, a nemzeti parasztpárt egyik vezéralakja, egypár dolgot beszélt el róla, ami kiegészíti a szenvedések költőjének fennebbi képét.

Goga antiszemitizmusa — mondta Lupu — nem olyan régi és nem olyan tűzálló. A „Must, mely forr“ című darabjában még ezt írta: „Ne vádoljanak engem antiszemitizmussal: hülyeség az.“ S pár évvel ezelőtt, mikor még saját pártja volt és azt kezdték híresztelni róla, hogy az antiszemitizmussal kacérkodik, pártjának Goldman nevű tagja Kisenevből megkérdezvén őt, hogy igaz-e ez, azt felelte: „Nem igaz; én szeretem a zsidókat.“ És úgy ezt a Goldmant, mint Blank Aristidet, a Marmorosch és Blank nagy bankár cég fejét megajándékozta arcképével, az utóbbira ajánlásképpen ezt írta: „Egyetlen arcképem — egyetlen barátomnak.“ Aminek magyarázatául Lupu Vajdáknak egy nyilatkozatát idézte, amely szerint Blank, a zsidó bankár külön zsebet tart Goga számára.

„De atunci am evoluat!“ azóta fejlődtem — volt Goga megjegyzése minderre s ezzel fejeződött be Lupu kellemetlenkedése.

A szennyes leleplezések persze nem álltak meg az egyik vezér személye körül. Az „Adevérul“ egyik februári számában cikk jelent meg „A hazafiság monopóliuma“ címmel s benne a keresztyén nemzeti párt megalapítójával és névleges vezérével, Cuzával is foglalkozik. Megállapítja, hogy a keresztyén párt vezére nem volt mindig istenes, keresztyén ember. Egy régebbi versét idézi, melyet politizálás előtt írt volt s amelyben a következő sorok fordulnak elő:

Temetésemre, barátaim, hagyjátok, hogy jöjjenek a pópák,
De mondjátok, hogy életemben atheista voltam,
Hogy üres komédiának tartottam a vallást,
Hazugságnak a gyónást, ostobaságnak a temetést,
És nem találtam az Istent az egekben.

„Mi közöljük e verset“, — jegyzi meg hozzá a lap — „de nem hisszük, hogy Cuza úr fel fogja venni hátrahagyott munkái közé, ha nem akarja kitenni magát, hogy post mortem kiközösítsék a nemzeti keresztyén pártból“. ¹

S a szennyes leleplezések nem álltak meg a vezéreknél.

Ha nem nyíltan és őszintén is — Cuzáék, Gogáék, Vajdáék, mellettük a feloszlatott vasgárda utódegyesületének, a „Tótul pentru Șară“-nak a vezetője, Comeliu Z. Codreanu, a „kapitány“, a jövőbeli román Führer, mind a fajelmélet hívei. Most a télen írt az egyesület egy fiatal tagja, Alex. Cantacuzino (maga is fanarióta, görög eredetű) könyvet a „romanizmusról“: „Románul de mâine“, a holnap románja, melyben fajilag tiszta „romanitást“ követel a jövő román nemzet és román állam alapjául. Csudálatosképpen a könyvben nincs szó Codreanuról, a „kapitányról“. A nemzeti parasztpárti „Dreptatea“ kifürkészte, hogy miért nincs.

Comeliu Z. Codreanu apja husi-i gimnáziumi tanár volt, Ioan Zelinschinek hívták és a család — gyanús — bukovinai eredetű volt. Az apa 1902 márciusában a Zelinschi nevet a jobb, román hangzású Zelea Codreanura változtatta s e nevet kiterjesztették az akkor kiskorú Comeliura is. A lap megállapítja, hogy a bukaresti telefonkönyvben két Zelinschi szerepel, mindkettőt Móricnak hívják s mindkettő

¹ Adevérul, 1936 február 26.

izraelita. Nem mondja, hogy ebből bármiféle következtetést is kellene levonni, de folytatja: „Ez az új, jó román névvel felruházott ifjú Zelea-Codreanu ma feljogosítva érzi magát, hogy az arsurai orthodox pópa fiának, Nicolae Lupunak és a topoloveni-musceli tanítónak, Ion Mihalachénak, akik ősidőktől fogva románok, leckét adjon a román hazafiságból.“¹

ABBAN A NAGY ÖSSZEVISSZASAGBAN, melyet az ellenzéki alakulatok mutatnak, a liberális párt és kormánya volna hivatva, hogy egyöntetűséget és összhangot képviseljen. Távol van attól: a liberális párt szétdaraboltsága és benne a széthúzás talán élesebb és akútabb, mint az ellenzéki pártokon.

Arról, hogy a párt vezetésében nincs egység, utolsó alkalommal írtam volt.² Nem is lehet másképp: a párt vezére Dinu Brătianu — a kormány elnöke Tătărescu; Brătianu már koros férfiú, egyik utolsó tagja a régi Brătianuknak s valamennyire még a régi liberális iskolából való; Tătărescu fiatal politikus, opportunista és a modern politikai irányok felé vonzódik. Brătianuval nem mer nyíltan szembeszállani s néha szembehelyezkedik a szélsőséges alakulatokkal, túlzó nacionalistákkal, de újra és újra nyilvánvalóvá válik elnézése irántuk, sőt rokonszenve; szűkebb politikai köre mind jobban közeledik a jobboldali ellenzékhez s a kamarában nem egyszer jobban tapsol a liberális párt egy csoportja Gogának vagy Vajdának, mint azok saját pártja. A hozzá közelálló „H“ csoportot — melyről szintén volt már szó előző cikkemben — mindenféle panama kompromittálta; a „pärerai libere“, a szabad vélemény csoportja pedig, melynek legkiválóbb tagja Viktor Iamandi, a fiatalok legkiválóbbja s még egyelőre a kormány tárca nélküli minisztere, kevés szimpátiával nézi Tătărescu határozatlan politikáját s úton-útfélen nehézséget csinál.

A kormány helyzetét az utolsó hónapokban két esemény jellemzi.

Az egyik a tél folyamán lezajlott pótválasztások.

A sucevai és a mehedinti-i választásokon a nemzeti parasztpárt és a nemzeti keresztyén párt állott szemben, a kormány nem állított jelöltet s minden jel arra mutatott, hogy a kormány Cuzáékat támogatja: nekik állott rendelkezésükre a hivatalos hatalom, a csendőrség, a hivatali terror. A nemzeti keresztyén párt azonban megbukott s mindkét kerületben a parasztpárt aratott nagyon szép győzelmet.

A hunyadmegyei választáson már kormánypárti jelölt állt szemben a nemzeti parasztpárti Pop Ghitával, aki tulajdonképpen Maniu híve. Itt a nemzeti parasztpárt győzelme még nagyobb volt, mint a regáti kerületekben: 32.000 szavazatot kapott Pop a kormánypárti jelölt 24.000 szavazatával szemben.

A parasztpárt természetesen örömmámorban úszott és a kormány lemondását jövendölte és követelte. A kormánypárti „Viitorul“ persze igyekezett a nemzeti parasztpárti győzelmet lebecsülni, azt írta, hogy Déván a szocialista és magyar szavazatok segítették győzelemhez a

¹ 1936 április 30.

² Magyar Szemle, 1935 április, 382. és köv. lapon.

pártot, Mehedintén a terror és a verekedés. A farkas és a bárány meséje. Mihalache azonban büszkén verte a mellét, hogy mindhárom választáson „összetörtük a Tatarescu-Goga koalíciót.“

A másik esemény, ami nagy hullámokat vert fel, elég zord világításban tünteti fel az egész közeletet.

Április elejére az egyetemi diákság tizedik kongresszusát hívta egybe Marosvásárhelyre s mikor a hónap 2-án egy sereg diák a regátból átutazóban volt Erdélybe, Sinaian, ahol két évvel azelőtt Dúcát egy vasgárdista lelőtte, kiszálltak a vonatból, a Dúca emlékére emelt keresztet bemocskolták, horogkeresztekkel mázolták be, éljenezték Caranicát, Belimacet és Constantinescut, a három gyilkost és kiáltozták: „Jól tették, hogy eltették láb alul!“

Marosvásárhelyt megtartották kongresszusukat, de egyebet se csináltak, mint politizáltak, határozatokat hoztak, hogy diákok csak a „tutul pentru {ara“ és a „frontul romanesc“ párt tagjai lehetnek, hogy azok a tanárok és diákok, akik összekötést tartanak fenn a liberális és a nemzeti parasztpárttal, eltávolítandók az egyetemről és minden diákegyesületből; drákói rendszabályokat követeltek a destruktív társadalmi és szellemi mozgalmakkal szemben s kimondták, hogy elkövetett árulásukéit Stelescu Mihály volt képviselőn és Taslanuanu volt miniszterelnökségi titkáron „bosszút fognak állani“.

Mindez erős felháborodást okozott az országban s a történeteket a kormány rovására írták, gyengeségének, sőt együttérzésének tulajdonították. S a felháborodásban osztozott a kormánypárt „párer liberá“ csoportja, mely egyhangú határozatot hozott s ezt hat tényleges államtitkár is aláírta.

A csoport határozata súlyos szavakkal ítéli el azokat, akik elég lelkiismeretlenek és alacsonyok voltak, hogy megsértsék Dúca emlékművét, aki legendás alakká nőtte ki magát a román történetben. Undorral emlékeznek meg arról, ami a sinaiai pályaudvaron történt. A nacionalizmusnak erkölcsi alapja kell hogy legyen s akik barbár módon sírokat és hullákat gyaláznak meg, azok nem a román lelket képviselik. „Ami Sinaian történt, az az utolsó züllés és emberi hitványság merénylete.“ De megbotránkozik a határozat a kormány passzivitása miatt is: gyávaságnak és erkölcsi érzéketlenségnek nevezi a kormány kommunikéjét. A határozat végül egyenesen Titeanu belügyi államtitkár ellen fordul, aki „tetteivel és mulasztásaival áthágta azt az erkölcsi és politikai vonalat, amit a csoport tagjaitól meg kell követelni s ezért tagjai sorából kizárja“.

Így nyilatkozott a kormánypárt egy tekintélyes csoportja. Titeanu nyilatkozott és védekezett: „Terhemre írják a sinaiai lármát“, — mondta — „de elfelejtik, hogy javamra írandó az április 2-i éjszaka, amikor nem engedtem meg, hogy Chiaja ezredes négyszáz csendőre belelőjön 200 védtelen diákba. Ez az én vétkem.“

A kormány azonban elejtette Titeanut s mennie kellett, a belügyminiszter, Inculet pedig nyilatkozatot adott ki, melyben elmondja, hogy a kormány mindent tud, jegyzőkönyveket vettek fel úgy a sinaiai, mint a marosvásárhelyi dolgokról s a kormány tanulmányozza azokat. Dúca emlékének megsértése pedig nem volt komoly dolog, a vizsgálat

megállapította, hogy két macedón diák volt a tettes, kik ellen megindult az eljárás.

Az eljárás csakugyan megindult, nem két macedón, hanem több diák ellen, kik közül kilencet ítélték el. A per alatt elhangzott vallo-mások alapján pedig megindult a Duca per újrafelvétele, amiből úgysem lesz semmi.

Lassanként elsimultak ennek az ügynek is a hullámai s elhallgat-tak a kormány bukásáról kelt hírek.

Nemsokára azután fogadás volt a miniszterelnöknél s egy liberális képviselő tréfából megkérdezte Tătărescut, hogy meddig lesz még kormányon?

„Amíg bele nem unok!” — felelte derülten a miniszterelnök.

Szász ZSOMBOR